

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Martini Bonacinæ Vtrivsque Signatvræ Referendarii
Compendium Omnim Operum de Theologia Morali,
omnibusque conscientiæ nodis**

Bonacina, Martino

Coloniæ Agrippinæ

Contractus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-41152

In necessitate idem potest esse patrinus, qui fuit in bapt. Smo. Sylv. l.c. num. 4. in fin.

Patrinum oportet esse confirmatum. *Cajet. in baptismat. de cons. d. 4.*

Episcopus vincitus etiam excommunicationis vinculo ob hæresin, valide potest confirmare. *Suar. l. a. fest. 1. etiam si degradatus ex Flor. & Tr. d. Unus tantum debet esse patrinus; si tamen plures adhibeantur, omnes contrahunt. Suar. c. q. 72, comm. art. 10. ex c. quamvis de cogn. spirit. l. 6. Sylv. c. 4. Tol. tamen l. 2. c. 24. n. 11. duos patrinos, ut in baptismate esse posse dicit.*

Contractus.

Vide v. Restitutio, Emptio, Monopolia, Societas, Locatio.

1. Contractus est actus externus inter duos, vel plures ex consensu ipsorum ultro citroque obligationem pariens, factum in foro conscientiae; modo non sic irritus jure natura, vel positivo. *tom. 2. de Contractibus, disp. 3. q. 1. p. 1. n. 1. & 2.*

2. Contractus multiplex est: alius est onerosus, per quem onus imponitur; alius lucrativus, seu gratuitus, quo aliquid promittitur, vel traditur absque pretio, vel mercede: qualis contractus est commodatum, mutuum, precarium, depositum & testamentum. Alius fit in gratiam recipientis tantum, ut mutuum; alius in gratiam tradentis tantum, ut ordinariè contingit in deposito: alius denique fit in gratiam & bonum utriusque, ut emptio, permutatio, pignus, &c. Alius est simplex & absolutus, & alius conditionalis; alius licitus, & alius illicitus; alius perpetuus, alius temporalis; alius nominatus, & alius innominatus. Contractus nominatus est, qui proprium habet nomen, qualis est emptio, venditio, &c. Innominatus dicitur ille, qui proprio caret nomine, & hujus contractus innominati quatuor sunt species, *do ut des*; *ut sit* tradas Caio panem, *ut tibi tradat vinum*; *facio ut des*, *ut si* servias Caio, *ut te doceat*; *do ut facias*, *ut si* labores pro Caio, *ut det tibi panem*; *facio ut facias*, *ut si* Caius laborete, & tu pro illo. Alius contractus dicitur bona fidei, in quo judex judicat ex aequo & bono, non ex rigore legis & juris scripti: alius dicitur stricti juris, in quo judex judicat ex rigore legis & pactionis, adstrictus ad verba,

ba, qualis contractus videtur donatio, asscuratio, &c i. n. 21.

5. Alii contractus perficiuntur re ipsa, alii perficiuntur verbis: & requirunt certain verborum formam, qualis est stipulatio; alii perficiuntur solo consensu exteriū utrumque explicato, qualis est venditio: denique aliis contractus dicitur pactum nudum, quod consistit in sola conventione; & aliis dicitur vestitus, videlicet qui majorem habet firmatatem & robur quam habeat nudum pactum. Vestitur autem re ipsa, ut si ex altera parte sit adimpletus; verbis, accidente forma stipulationis: scriptura, ut si quis fatetur sibi satisfactum esse; juramento & specifico nomine contractus, ut sint contractus nominati in suo genere perfecti. ibid.

4. Petes, quid nomine quasi contractus intelligatur? Respond. intelligi tutelam, curam, negotia, gesta, & alia quae sunt ex aliquo officio; sed non consurgunt ex vero contractu, ibid. num. 22.

5. Error circa substantiam irritat contractum. Tunc autem error contingit circa substantiam, quando contrahens credit contractum de una re inire, sed postea comperit aliam esse, ut si quis credens emere aurum, inveniat esse aurichalcum. Idem dicendum de contractu celebrato cum errore comitante. Ille autem dicitur error comitans, qui sic comittatur contractum, ut nullo modo ad eum inducat; sed eo sublato, adhuc contractus fieret. ibid. punct. 2. §. 1. n. 1. & seq.

6. Error circa qualitatem non irritat contractum, modo non adsit dolus dans causam contractui; quia cum hujusmodi errore adest consensus sufficiens ad contractum. ibid. n. 4.

7. Contractus sive lucrativus, sive onerosus, excepto matrimonio, celebratus per dolum provenientem ab altero contrahente, invalidus est jure positivo, si dolus dedit causam contractui. Et hoc idem dicendum est de contractu celebrato per dolum dantem causam contractui, adhibitum ab utroque contrahente, quorum uterque ignorabat alterius dolum. Et contrahens qui invincibiliter deceptus est à tertio, non tenetur cognito errore ac dolo contractum adimplere, si contractus nondum est utrumque, vel ex altera parte adimpletus; quia non est obligatio adimplendi contractum, quando supervenit notabilis mutatio. Quod si deceptus velit persistere in contractu, decipiens non tenetur ante judicis sententiam stare contractui, & illum adimplere; quia contra eius onerosus censetur cum hac tacita conditio-

ditione celebratus, *obligo me, si tute obliges*; deceptus autem non se obligat verum tamen est decipientem teneri ad restitutionem omnium dannorum, quæ passus est deceptus. *Ibid.* § 2. n. 3 & seq.

8. Contractus celebratus per dolum incidentem in contractum, validus est in utroque foro; adest enim consensus sufficiens ad contrahendum, cum contrahens consentiat, & adhuc consenserit, & contraxisset remoto dolo. *Ibid.* n. 6.

Accepta per simulationem, vel hypocrisim, vel pèr dolum, vel per mendacia sunt restituenda, si dolus versetur circa causam finalem & motivam; secus si tantum circa causam impulsivam; hinc sit, ut qui se fixit pauperem, & obtinuit eleemosynam, vel simulavit consanguinitatem, & ob id paterniam recepit, teneatur restitutionem ipsimet tradentificere! quamquam multi Doctores vēlint eam faciendam eis pauperibus. Idem militat in illis quoque, qui ob fictionem aliquam adhibitat admittuntur ad Hospitalē domum, vel ad aliquod collegium. *Ibid.* 8. §. 10.

9. Contractus celebratus per metum gravem, seu cadentem in constantem virum, aut per metum levem, validus est iure naturæ; adest enim consensus & sufficiens voluntarium, cum metus non tollat voluntarium simpliciter, *ex Aristot. 3. Et hic cap. 1.* & validus est quoque jure positivo, exceptis quibusdam casibus, videlicet contractu matrimonii & sponsalium, dotis promissæ vel solutæ, renuntiationis beneficii factæ per metum, & donationis, ac eorum quæ vim habent donationis. *Ibid.* §. 3. n. 2. & 3.

10. Contractus celebratus per metum gravem, aut levem, iuste incusum ab homine, ad extorquendum contractum, irritandus est ad arbitrium ejus qui passus est metum. Excipitur ab hac doctrina matrimonium metu levior celebratum, quod ubi semel validè celebratum fuerit, non potest irritari quidquid dicat Sanchez. *lib. 4. de matrim. d. 17. n. 4.* Idem dic de voto solemni emiso cum metu levi. Non refert ad rescissionem contractus, quod metus incusus fuerit à tertia persona, absque participatione alterius contrahentis. *Ibid. n. 4. & 5.*

11. Contractus celebratus per metum iuste incusum ad extorquendum consensum, non est rescindendus; propter ea acquisita in contractu celebrato per metum gravem, aut levem, iuste incusum, non sunt restituenda; secus dicendum

dum de extortis per metum in justum, nam cogens fecit in-juriam tradenti. *ibid. n. 6. &c. seq.*

Adverte autem hanc esse differentiam inter metum gravi-
mem, & levem, quod pro metu gravi datur actio in foro ex-
terno ad rescindendum contractum; non vero dari solet pro
metu levi, ne multiplicentur lites. *ibid. n. 8.*

12. Contractus celebratus sine solemnitate substantiali
requisita à jure, invalidus est non solum in foro externo,
verum etiam in foro conscientiae, excepto testamento causa
pietatis facta. Hinc sequitur invalidam esse alienationem,
& invalidos esse pupillorum contractus celebratos sine au-
toritate curatorum, vel tutorum, de re immobili vel pre-
ciosa, quae servando servari potest. Item accepta per contra-
ctum gratuitum sine solemnitate substantiali celebratum, re-
stituenda esse, etiam ante judicis sententiam. Item heredem
institutum in testamento minus solemnii, id est, sine solemniti-
tate requisita à jure, non esse tutum in conscientia, reti-
nendo hereditatem invitis heredibus venientibus ab inte-
stato; quamvis multi Doctores oppositum magna cum pro-
babilitate sentiant. Item eum, cui res aliqua legato reliqua
sunt in testamento minus solemnii, non posse uti occulta
compensatione, veleam clam surripere, quando eam alia
ratione consequi non potest. Item heredem non teneri in
conscientia adimplere voluntatem testatoris, quam ipse te-
stator expressit in schedula scripta, vel scripta propria ma-
nu; nam illa scriptura non habet vim testamenti, cum ca-
reat solemnitate requisita à jure. Habet tamen illa scriptura
vim testamenti inter liberos. *ibid. punct. 3. num. 2. 3. 4. 9. 10. 13.*
& 14.

13. Dicunt enim paulo antea ad valorem testamenti causa
pietatis facti non requiri solemnitatem juris civilis, sed suffi-
cere solemnitatem juris gentium; consequenter dicendum,
ergo feminam posse adhiberi in testem in testamento ad
causas pias, cum illa jure gentium possit esse testis. *ibid. n. 15.*

14. Petes, an testamentum principaliter causa pietatis
factum sine solemnitate requisita à jure, validum sit etiam
quoad legata profana in eo contenta, & reliqua laicis ex nulla
causa pietatis? Respond. invalidum esse quoad hujusmodi
legata profana, cum haec subsint dispositioni juris civilis. At
valida erunt legata pia contenta in testamento invalido ob
defectum solemnitatis requisitæ à jure: quia non irritantur

à jure Canonico, cùm non constet ubinam irritentur; neq;
à jure civili, cùm jus civile non habeat potestatem cim
causas pias, *ibid.* n. 18. & seq.

15. Contractus seu dispositio facta ob causam finalen
subsistente causa finali, valida est; ea vero non subsistente
invalida est; nisi aliter constet, vel rationabiliter præsum-
tur de voluntate disponentis. Et hoc verum est, etiam si
sit error vel dolus circa causam impulsivam. Similiter val-
dus est contractus & dispositio modalis, seu facta sub modo
quamvis modus non adimpleatur; dummodo tamen mo-
dus non sit contrarius substantiae contractus, & dispositio-
nis cui apponitur. *ibid.* punct. 4. n. 2. & seq.

16. Donatio facta sub modo, potestne revocari, si dona-
tarius non adimplevit modum, sub quo facta fuit donatio
ex gr. Catus qui dono dedit centum Tito ut nuberet, po-
tentia revocare rem donatam, si Titus non nupsit? Non
potest: modo ille modus sub quo facta fuit donatio, non
fuerit causa finalis, sed solum impulsiva; cùm validasit dis-
positio non subsistente causa impulsiva, modo finalis cau-
sus subsistat. *ibid.* n. 5 & seq.

17. Error in demonstratione per se non vitiat dispositio-
nem, seu contractum; modo demonstratio non apponatur
per modum conditionis, vel cause, & error demonstratio-
nis non refundatur in errorem substantiae, vel persona, seu
modo constet de re & de persona; quia hujusmodi error ex-
tantum error qualitatis, unde valent haec dispositiones: *Dona*
tibi meum predium Sempronianum, quod est quinquaginta jugerum, etiamsi predium illud non constet tot jugeribus. *Item*
dono tibi meum equum, quem emi in regno Neapolitano, etiam
equus vere non sit emptus in regno Neapolitano, &c. *ibid.* n. 8.

18. Contractus & dispositio facta sub conditione hon-
esta & possibili de futuro eventu incerto adjecto in ipsius
contractu, non est valida ante conditionis eventum: posse
vero conditionis eventu, valida est, ac si ab initio fuisse pur-
e & absolute celebrata; neque novus consensus requiritur.
Secus si conditio sit turpis, aut impossibilis. *ibid.* n. 10.

19. Quæres, an contractus celebratus sub conditione ta-
cita, vel sub hac conditione, *si Deus placuerit, vel, si Deus vu-*
luerit, suspendatur & reddatur conditionalis? Respond. ne-
gativè, si intelligatur de voluntate, qua Deus omnia que-
sunt, permittit: secus si dicatur, *si placuerit Ecclesia;* contra

et us enim censetur factus sub conditione approbationis facienda ab Ecclesia. *ibid. num. 11. & 12.*

20. Qui donavit, vel disposuit de re aliqua sub conditione, non potest, seclusa donatione causa mortis, ante conditionis eventum resilire à donatione, vel dispositione: verum quidem est, liberaliter promittentem posse resilire ante acceptationem. *ibid. num. 13.*

21. Quilibet usū rationis prædictus potest contrahere; modo habeat administrationē bonorum de quibus contracturus est, nec à jure impediaur: hinc sequitur, amentes, furiosos, & infantes, qui nondum rationis usum attigerunt, non posse validē contrahere: neque prodigum, cui prohibita est à jure administratio suorum bonorum; neque pupillum, qui nondum pervenit ad decimumquartum annum, sine licentia tutoris; & minorem, qui nondum pervenit ad vigesimum quintum annum, posse jure communi absque licentia curatoris contrahere: verum tamen est tam pupillum quam minorem posse sine licentia tutoris aut curatoris contrahere in sui commodum, sibique alios obligare; modo minor contrahat cum majore, non verò cum minore gaudente simili privilegio *ibid. punct. 5 n. 1. & seq.*

22. Imo alienatio rei immobilis, vel etiam mobilis, quæ servando servari potest, facta à pupillo, vel à minore, etiam delictio tutoris & curatoris, invalida est non solum in foro externo, sed etiam in foro conscientiæ; nisi facta sit delictio judicis, & ex justa causa: qualis causa censetur solutio debitorum. Neque curator potest contrahere cum minore, nisi palam & bona fide contrahat; prohibetur enim contrahere; sicut etiam prohibetur tutor cum pupillo, *l. pupillus, ff. da auct. tut. ibid. 2. 7. & 11.*

23. Petes, ex qua culpa contrahentes teneantur ad restitutionem in contractibus? Quando contractus est in utilitatem solius accipientis; accipiens tenetur ad restitutionem damni secuti: non solum ex dolo, seu calliditate, vel lata & levi; sed etiam ex levissima culpa, excepto precatio. Quare si quis ab alio commodatum sibi librum accepit, qui furto sublatuſ est, tenetur ad restitutionem non solum si sublatuſ est ex dolo, vel lata, vel levi culpa; sed etiam ex levissima culpa ipsius accipientis. Quando verò contractus est in utilitatem solius dantis, accipiens tenetur solum de dolo & lata culpa. Quod si contractus sit in utilitatem utriusque contra-

contrahentis, accipiens tenetur tantummodo de dolo, lat
levi; non vero de levissima culpa. Ex dictis sequitur illus
cui aliquid locatur, teneri de lata & levi culpa; quia con-
tractus locationis celebratur in gratiam utriusque contra-
hentis; & eum cui traditur depositum, teneri solum de lan-
cum depositum fiat in gratiam solum deponentis; modo
pro deposito non tradatur pretium: & famulos, quibus ei
officio & stipendio specialiter incumbit cura custodiendi
rei domesticæ; teneri ad restitutionem damni ex sua le-
culpa secuti. Idem dic de artificibus, venditoribus, culti-
dibus rei alienæ, conductis mercede. *ibid punct. 6 n. 5.* & seq.

24. Quando res aliena perit casu fortuito, accipiens non
tenetur ad restitutionem; sive rem acceperit in sui, sive in
alterius contrahentis, sive in utriusque utilitatem (excep-
tamen pacto, culpa, & mora,) quia res non perit ipius cul-
pa. *ibid. num 21.*

25. Contrahentes tenentur ad restitutionem, quando
in periculo amittendi res suas, negligunt alienas, ut proprii
conservent? Resp. Tenentur, quando tenentur ex levissima
culpa, ut accidit in accommodato: neque possunt negligere
res alienas, ut conservent proprias æqualis vel minoris pre-
tioi; secus si res propriæ sint magis pretiosæ, quam res alienæ
& alienæ magis quam propriæ. *ibid. n. 22.* & seq.

Quibus competat restitutio in integrum.

26. Minoribus, iis videlicet, qui nondum expleverunt
vigesimum quintum ætatis annum (hi enim minores appelle-
lantur juxta ius commune) conceditur beneficium restitu-
tionis in integrum, quando se aliquo contractu non medi-
criter læsos deprehendunt, idque sufficienter probant; ut
vendiderunt rem minori pretio quam alioquin vendere o-
porteret; nisi forte adhibuerint juramentum, sine vi, dolo &
metu factum in ipso contractu; vel ante, vel post contra-
ctum, quo juraverint se non usuros remedio restitutionis;
aut modò non impetraverint veniam ætatis à Principe, vel
non ratificaverint contractum completis viginti quinque
annis. *ibid. punct. ult. num. 2.* & seq.

27. Hoc privilegio restitutionis in integrum gaudere
possunt minores spatio quatuor annorum post elapsum vi-
gesimum quintum annum, quatuor videlicet annis postquæ
facti su-
li, seu
nem in
25. an-
num. 1
28.
hoc pr
uti pol
tractib
tractus
obtent
obtent
ea obt
29.
dent r
nes ru
lias q
tris ce
etiam
Præto
tra ec
pestq
R
eau fa
tra di
hum
nes;
rand
Thom
In
posta
negat
se, no
fuit.
Lop
trari
Q
gem
lean

facti fuerunt majores. Neque illi quibus ex jure municipali, seu ex statuto diminuitur ætas, possunt petere restitucionem in integrum pro contractibus celebratis à 20. usque ad 25. annum, quia aliqui si iusta censeretur factus major. *ibid.*
num. 11. & 12.

28. Et non solum in contractibus per seipso celebratis hoc privilegio restitutionis in integrum (etiam structum) uti possunt minores, & eorum hæredes; verum etiam in contractibus celebratis per tutorem, vel curatorem, etiamsi contractus initus fuerit cum decreto judicis, modò non fuerit obtenta ætatis venia; secus si minor celebraverit contractum obtenta à Principe, vel Regiis senatoribus venia ætatis; nam ea obtenta reputatur major. *ibid. n. 13. & 14.*

29. Privilegio restitutionis in integrum non solum gaudent minores, Respublica, & loca pia; verum etiam homines rudes, & mulieres quæ ignorant jura. Prætereà filiifamilias quoad contractus onerosos vel lucrosos de licentia patris celebratos, ad sororum dotes, vel ad alias causas. Gaudet etiam milites pro eo tempore quo militiæ operam navant. Prætereà qui absunt ad negotia Reipublicæ gerenda, ne contra eos currat præscriptio. Denique gaudent etiam Principes quoad bona fisci, quæ reputatur bona reipublicæ. *ibid. n. 25.*

ADDITIO.

Regula, Licitum est contrahentibus se in vicem decipere. *l. in causa 2. §. in pretio, ff. de minor,* procedit, quando fraus est contra dimidium justi pretii; secus si ultra dimidium: hocque ab humanis legibus permisum ad tollendas litigiorū occasiones; lege tamen divina omnia æqualiter justeque mensuranda esse perspicuum est. D. Thom. 2.2. q. 77. ar. 1. ad 1. apud Thomas et reg. 86.

In contractu qui Italice dicitur *scommessa*, Hispanice *Aposta*, Latine *sponsio* cum scilicet de re aliqua alius ait, alius negat, proposito pretio ei, qui deprehendetur verum dixisse, non tenetur restituere, qui rem certò sciebat, si dolus absuit. vid. Med. de reb. restitut. q. 22. De hoc contractu vide Lopez lib. 2. c. 15. Garz. cap. 42. Molin. d. 5 o8. Si dolus } Contrarium Garz. Mol. loc. cit.

Quares: An res non necessariæ, ut canes, accipitres, gemmae, & aliæ res pretiosæ pluris vendi possunt, quam valent. Sot. lib. 6. de jur. & just. q. 3. a. 3. secutus Victor. & Joan.

Med.

Med. de reb. restitut. q. 32. docent licet posse remota vi, fraude, & dolo.

Si queras ab eis, cur necessaria non possint eadem conditione vendi carius. Respond. etiamsi sine fraude & dores necessariæ pluris vendantur, quām valeant, tamē ei venditioni semper coniunctam esse quandam vim, vel coactionem. Verūm contraria sententia est probabilior, quam tradidit Cajet. q. 77. S. Thom. 2. 2. & in iupsc. ult. tom. 1. resp. 21 & est communis Probatur ex l. pretia rerum. ff. ad leg. Falso ubi dicitur, pretia rerum non ex affectu cuiusquam, sed communī existimatione sumi debere. Probatur ratione, quia emptio & venditio, ut tales, necessario requirunt aequalitatem rei ad rem: ergo res tanti vendi debet, quantum valet.

Obiicit Sot. axioma juridicum, ad l. querebatur. ff. ad leg. Falsid. tantum valere rem, quanti vendi potest; nempe clusa vi, fraude dolo, quod maximè debet intelligi de ratione non necessaria. Resp. sensum axiomatis esse secundum Sylvet. & emptio q. 9. & Navar c. 23. n. 80. rem tanti valere, quantum vendi potest, secundum communem estimationem, hoc est quanti vendi potest, pretio infimo, medio, & rigoroso, communiter currendo. Resp. 2. Etiam in rerum non necessariarum venditione esse vim aliquam, & coactionem sermē coniunctam, si carius vendantur. Dixi sermē, quia si interveniat donatio, ut quando Principes, & homines locupletes magnō res parvas ducunt, ut videantur aliquid donare, & ut rem gratam faciant venditori. tum licitus esset contractus, & hoc sensu sententiam Sot. & Med. approbat Gregor. de Val. 2. 2. disp. 5. q. 20. p. 2.

Quæres: An licita sit olla fortunæ, Ein Glückshafte quia homo sāpē exigua pecunia in ollam collata, lucratu magni pretii rem. Conrad. putat esse illicitam, quia nullæ aequalitas inter rem & premium; verūm probabilius, est licitam, 1. quia nulla lege divina, vel humana prohibetur; 2. quia passim in Germania ab omnibus magistratibus permititur, & viri etiam honesti & docti ea utuntur; 3. quia in iure civili, l. si jactum retis emero ff. de contr. empt. contractus emptoris probatur, ut licitus: quomodo quis emit certo pretio, quidquid jactu retis vel piscium, vel avium est capturus. Legendus de hac re Joan. Briardus Doctor Lovan. quod al. 5. post quodlibeticas Adriani, & Pet. Binsfeld, lib. de usur. inc. navigari, q. 4.

Quæres

Quæres : Quot modis possit mercatura reddi illicita.
 Resp. cum Sot. lib. 6. de justit. q. 2; art. 2. multis modis reddi
 illicitam. 1. ratione materiæ, ut si res sacra vendatur, vel si
 vendatur venenum. 1. quod sapè ff. de venen. ubi tamen additur
 si mixtum cum alia materia, fiat antidotum, posse vendi. 2.
 ratione personarum, ut si mercatura à clericis exerceatur,
 vel monachis, 3. ratione emptorum, ut si quis furioso ven-
 dat gladium, vel Turcis arma. 4. ratione temporis, ut si quis
 die festo negotiatur. 5. ratione loci, ut in templo, ut habetur
 in cap. decet dñm Dei. de immunit. Eccles. in 6. Unde Matth.
 21. Christus ejecit ementes & vendentes è templo. Cajetan.
 ramen in opusc. non putat esse peccatum negotiari in tem-
 plo, per colloquia tantum, si divinum non celebretur offi-
 cium. Sed rectius Sot. l.c. & Med. q. 31. de reb. rest. id negant,
 licet addat Sot. si sine scandalo fiat, non forc peccatum mor-
 tale. 6. ratione modi, ut si mercatura fiat per usuras, menda-
 cia, fraudes, monoplia.

Quæres: An liceat vendere eas res, quibus emptores pos-
 sint abuti, ut chartas lusorias, aleas, larvas. Navarr. c. 3. n. 2.
 & Med. l.c. & Gregor. de Valent. d. sp. 5. q. 10. p. 3. putant, non
 esse licitum, & peccare mortaliter, qui ejusmodi res omni-
 bus indifferenter vendunt. Ludovic. quoque Pal. in casib.
 Bononiensib. cas. 48. & Lopez lib. 1. de contract. cap. 8. eadem
 de causa purant mortaliter peccare hospites, & cenopolas,
 qui vendunt vinum iis, quos sciunt se eo solere inebriare.
 Contraria sententia est Cajet. 2. 2. q. 169. ar. 2. Franc. Victo-
 riae, Bannes in q. 77. Thom. ar. 4. dub. 1. Cum quibus resp. 1,
 quando merces, vel res vendendæ, secundum se sunt adia-
 phore, ut quis abutatur, vel non, posse licet vendi quibusvis.
 Ratio est, quia non est mercatoris officium inquirere in mo-
 res aliorum, & judicare, quis hac, vel illa re sit abusurus; sed
 merces suas justo pretio indicare. 2. Quia alioqui culpan-
 di essent sartores, qui vendunt ives tes curiosas; & coxi,
 qui delicatos cibos vendant, quibus multi ad luxuriam
 abutuntur. Respond. 2. Posse etiam res eisdem licet vendi,
 etiamsi mercator certò sciat, emptores iis abusuros. Et pro-
 batur. 1. Quia ille non tenetur peccatum impedire alio-
 rum, non vendendo rem suam. Ergo, nec peccant veden-
 do. Probatur antecedens, quia nemo tenetur amittere suum
 commodum temporale, ad procurandam salutem proximi
 sua culpa peccantis. Conseq. patet; Quia nullo modo con-
 K sentit

sentit ille peccato alieno. Non directe, quia non vendit, ut alter peccet; nec indirecte, quia non tenetur impedire alterius peccatum: ille enim indirecte consentit, qui non impedit, cum tenetur. Probatur 2. Licitum est vendere, & locare domum meretricibus, quas certò scimus in ea scortataras, ut etiam Navar. concedit, qui etiam admittit opifices & sartores non peccare, qui vestes vel calceos pretiosos meretricibus vendunt, quibus sciunt eas peccaturas. 3. Probitur. Licet Judæis vendere agnum, quo scimus eos usuros ad sacrificandum, ut concedit Lopez, & alii, ergo.

Quæres: An monopolium sit licitum. Respond. Monopolium tribus modis posse institui. Primus est, cum instituitur publica auctoritate magistratus, vel Principis; ut cum, v.g. Magistratus vult ab uno tantum cœnopolâ vendi vinum in parvo oppido aliquo, ut facile illud possit haberi; vel cum vult certum pharmæcum ab uno tantum pharmacopolâ vendi, ne vendantur pharmaca vitiosa: sic Imperator concedit privilegia typographis, ut ipsi soli ad certum tempus imprimant librum aliquem; ne ex impressione sua patientur jacturam. Secundus modus est, quando mercatores inter se conspirant, & pro arbitratu suo inter se decernunt, ut omnes tanto vel tanto pretio merces suas vendant; qui vocantur monopolæ, quia omnes simul habent quasi rationem unius mercatoris. Tertiū modus est, quando unus, vel alter, omnes unius generis merces coemitt, ut omnes deinde ab ipso emere cogantur. Respond. ergo. Primum modum ordinariè esse licitum, quia illa privilegia conceduntur præcipue ad utilitatem reipubl. Unde si cederent aliquando in damnum reipubl. tunc ille modus quoque redderetur illicitus, & peccaret tam is, qui ejusmodi privilegium importauit, qui sciens prudensque illud concedit, ut docet Navar. cap. 23. num. 92. & Lopez lib. 1 cap. 12. quare typographi nostri, qui libros, quorum est usus quotidianus in Scholis, cum privilegio Cæsareo imprimunt, non excusantur à peccato, quia hujusmodi impressio cedit in damnum Reip. literariorum; nam & tales libri carissimè emuntur, & difficulter haberi possunt. Resp. 2. Secundum, & tertium modum ordinariè esse illicitum; 1. quidem, quia reprehenditur à SS. Patribus, ut Ambros. lib. 3. offic. c. 6. & Aristot. l. 2. Polit. c. 6. dicit, primum inventorem monopolii esse urbe pulsum. 2. Quia monopolæ in jure civili gravissima pœna, exilio nem-

pe &
ejusm
rum,
cenu
vid.c
possit
S. Tho
tioner
monc
cibus
si stan
possit
p. 2. ti
locu n

VI

i.
nia si
lum:
volu
Est a
pœn
de Pa
num.

2.
præ
tè m
nis p
vel p
netu
dieb
tur h
men
nite
tem

3.

statu

pe & privatione bonorū plectuntur, *Cod. de monopol.* 3. Quia ejusmodi monopolia ferè fiunt cum maximo damno emptorum, propterea quod pretia rerum pro libito ipsorum decernuntur. Accedit, quod pessimo ferè fine instituantur, ut videlicet caritas annonæ inducatur, ut sic carius suas res vendere possint. Unde rectè Sot lib. 6. q. 2. art 3 & Rann. in quest. 77. S. Thom. art. 1. licere tunc emporibus, ad redimendam vexationem, vel ad vim vi repellendam monopolium apponere monopolio, id est, conspirare inter se, de non emendis mercibus, nisi pretio viliori. Dictum ordinariè esse illicitos; nam si fiant ad utilitatem Reip. sicut fecit Patr. Josephus, Gen. 40. possunt esse licita, docet Innoc. in c. signif. tit de pign. & Ant. p. 1. tit. 10. 23. Qua de causa Arist. laudat eorum industriam, loco nimirum cit. qui excogitarunt monoplia.

Contritio, & Attritio.

Vide v, Peccatum, Pænitentia.

1. Contritio est actus charitatis, quo quis detestatur omnia sua peccata, super omnia detestabilia; quatenus sunt malum aut offensa Dei, aut quatenus sunt contra amicitiam & voluntatem Dei, cum proposito non peccandi in futurum. Est actus elicitus ab habitu charitatis, non autem ab habitu pœnitentiæ; includitque actum dilectionis implicitè. *tom. I. de Pænitentia & Sacramento, disp. 5. quest. 5. sect. 1. punct. 1. num. 1 & 2.*

2. Contritio propriè sumpta necessaria est necessitate præcepti; non autem medii, cum sine ea possit justus repente moriens salutem obtinere. Obligat præceptum contritionis per se, & vi propria in periculo mortis corporalis, vero, vel putato, quando non adest copia Confessarii. Neque tenetur peccator statim post mortale peccatum, aut omnibus diebus festis actum contritionis elicere. Similiter non tenetur homo contritionem habere de peccatis omissis, quoties memorie occurront; cum præceptum contritionis & pœnitentiæ sit affirmativum, quod obligat tantum pro certo tempore. *ibid. punct. 2. n. 4 & seq.*

3. Attritio est dolor quidam imperfectus, quo quis defatur peccatum ob timorem gehennæ, aut aliarum poena-